

POSTANOWIENIE

3 kwietnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak

na posiedzeniu niejawnym 3 kwietnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa Miasta W.
przeciwko Spółdzielni Mieszkaniowej w W.
o zapłatę,
na skutek skargi kasacyjnej W. Spółdzielni Mieszkaniowej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie
z 25 stycznia 2023 r., I ACa 565/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od pozwanej Spółdzielni Mieszkaniowej w W. na rzecz Miasta W. kwotę 7500 (siedem tysięcy pięćset) zł, z odsetkami ustawowymi za opóźnienie za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia pozwanej niniejszego orzeczenia do dnia zapłaty, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.**

(E.C.)

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną pozwanej Spółdzielni Mieszkaniowej w W. od wyroku Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 25 stycznia 2023 r., sygn. akt I Aa 565/22 Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹§ 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołując się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca oparła na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹§ 1 pkt. 3 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zachodzą jednak w tej sprawie.

Nieważność postępowania odwoławczego pozwana wywodzi z rozpoznania sprawy w drugiej instancji w składzie jednoosobowym, a nie trzyosobowym.

Kolegialność składu orzekającego, będąca ugruntowaną zasadą w postępowaniach odwoławczych, zapewnia wyższy standard kontroli odwoławczej, pozwala bowiem na kształtowanie się decyzji w drodze dyskursu i ścierania

stanowisk, umacnia bezstronność, niezależność i niezawisłość orzekania oraz zwiększa legitymację rozstrzygnięcia sądu w odbiorze społecznym, a tym samym jest pożądana z punktu widzenia właściwej ochrony praw stron i uczestników postępowania (zob. uchwała Sądu Najwyższego z 1 lipca 2021 r., III CZP 36/20, OSNC 2021, nr 11, poz. 74 i powołane tam judykaty). W związku z pandemią COVID - 19 ustawą z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID - 19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: „ustawa covidowa”), w wersji obowiązującej od dnia 3 lipca 2021 r. (por. art. 4 ustawy z dnia 28 maja 2021 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1090), postanowiono, że w czasie obowiązywania stanu zagrożenia epidemicznego albo stanu epidemii ogłoszonego z powodu COVID-19 oraz w ciągu roku od odwołania tego z nich, który obowiązywał jako ostatni, w sprawach rozpoznawanych według przepisów k.p.c. w pierwszej i drugiej instancji sąd rozpoznaje sprawy w składzie jednego sędziego, z wyjątkiem spraw rozpoznawanych w składzie jednego sędziego i dwóch ławników; prezes sądu mógł zarządzić rozpoznanie sprawy w składzie trzech sędziów, jeśli uznał to za wskazane ze względu na szczególną zawartość sprawy lub precedensowy jej charakter (zob. art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4, uchylony art. 28 pkt 2 ustawy z dnia 7 lipca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego, ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy - Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, Dz. U. poz. 1860). Na gruncie tych przepisów w judykaturze Sądu Najwyższego wypowiedziano pogląd, że odstępstwo od zasady kolegialności składu sądu odwoławczego nie jest równoznaczne z oczywistym naruszeniem art. 45 ust. 1 Konstytucji RP (zob. uzasadnienie postanowienia z 29 kwietnia 2022 r., III CZP 77/22). Ostatecznie w związku z licznymi rozbieżnościami w orzecznictwie, Sąd Najwyższy w uchwale składu siedmiu sędziów z 26 kwietnia 2023 r. - zasada prawna - III PZP 6/22, wyjaśnił, że rozpoznanie sprawy cywilnej przez sąd drugiej instancji w składzie jednego sędziego ukształtowanym na podstawie art. 15 zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy covidowej ogranicza prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP), ponieważ nie jest konieczne dla ochrony zdrowia publicznego (art. 2 i art. 31

ust. 3 Konstytucji) i prowadzi do nieważności postępowania (art. 379 pkt 4 k.p.c.), przy czym zastrzegł, że przyjęta w tej uchwale wykładnia prawa obowiązuje od dnia jej podjęcia.

Z uwagi jednak na datę wydania zaskarżonego wyroku brak jest podstaw do przyjęcia nieważności postępowania, opartej na braku dochowania wymogu kolegialności składu orzekającego w drugiej instancji.

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt. 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

W ocenie pozwanej Sąd Apelacyjny dopuścił się oczywistego naruszenia art. 48 k.c. w zw. z art. 191 k.c. w zw. z art. 222 § 1 k.c. na skutek ich niezastosowania, orzekając tak, jakby w polskim porządku prawnym nie obowiązywała zasada *superficies solo cedit*. W sytuacji gdy budynek jest częścią składową gruntu nie jest możliwe zgłaszanie roszczeń o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości gruntowej, z pominięciem okoliczności, że na nieruchomości gruntowej znajduje się budynek mieszkalny czy usługowy, ponieważ nie jest możliwe korzystanie z nich rozłącznie. Ponadto Sąd odwoławczy dopuścił się

naruszenia art. 225 k.c. w zw. z art. 224 § 2 k.c. w zw. z art. 221 § 1 k.c. w zw. z art. 230 k.c. na skutek uwzględnienia roszczenia o zapłatę wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości, w sytuacji gdy władztwo faktyczne nad tą nieruchomością pozwana oddała w posiadanie zależne mieszkańcom budynków mieszkalnych wielorodzinnych, zaś w zakresie pawilonu handlowego spółce prawa handlowego. Sąd drugiej instancji z naruszeniem powyższych przepisów przypisał pozwanej w niniejszym procesie legitymację bierną, uznawszy, że pozwana wprawdzie przekazała w dalsze posiadanie budynki znajdujące się na spornych nieruchomościach gruntowych, ale nie wyzbyła się jednocześnie władztwa i posiadania gruntów, na których te budynki są posadowione. Z art. 230 k.c. wynika, że adresatem roszczenia o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy może być również posiadacz zależny, a w takim przypadku posiadacz samoistny (bądź zależny) nie traci przymiotu posiadacza (art. 337 k.c.), bowiem władztwo faktyczne nad rzeczą sprawuje bezpośrednio posiadacz zależny, pośrednio zaś posiadacz samoistny. Wówczas zakres możliwości korzystania przez posiadacza samoistnego z rzeczy jest znacznie ograniczony. W konsekwencji korzystanie przez posiadacza z nieruchomości oddanej przez niego w posiadanie zależne dalszemu posiadaczowi zostaje ograniczone jedynie do pobierania pożytków cywilnych, o których mowa w art. 224 § 2 k.c. W razie uznania, że posiadacz samoistny (zależny), który oddał rzecz w dalsze posiadanie zależne pozostaje zobowiązany do zapłaty wynagrodzenia za korzystanie z tej rzeczy, trudno byłoby zrozumieć dlaczego i w jakim celu ustawodawca w art. 224 § 2 k.c. wyróżnił - obok tego roszczenia - roszczenie o zwrot pożytków lub ich wartości. Z literalnego brzmienia tego przepisu wynika, że nie jest możliwe dochodzenie łączne obydwu tych roszczeń od jednej osoby, bowiem roszczenie o wynagrodzenie za korzystanie z rzeczy może być dochodzone wobec faktycznego posiadacza, o którym mowa w art. 222 § 1 k.c., a posiadacz samoistny (ewentualnie zależny, co ma miejsce w tej sprawie) odpowiada za zwrot pożytków związanych z korzystaniem z rzeczy w sposób ograniczony do ich pobierania, przy czym wykluczyć należy możliwość uznania, że pożytki cywilne, o których mowa w art. 224 § 2 zd. 2 k.c. są częścią wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy, o jakim mowa w art. 224 § 2 zd. 1 k.c.

Zdaniem skarżącej Sąd odwoławczy dopuścił się również oczywistego naruszenia art. 225 k.c. w zw. z art. 224 § 2 k.c. w zw. z art. 143 k.c. w odniesieniu do problematyki wysokości należnego powodowi wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z rzeczy. Przede wszystkim bowiem wysokość ta powinna być ustalona przy uwzględnieniu charakteru nieruchomości, jej przeznaczenia, zagospodarowania i sposobu faktycznego wykorzystywania. W niniejszej sprawie okolicznością bezsporną było, że spór dotyczył dwóch działek - jednej zabudowanej 3 budynkami mieszkalnymi i drugiej zabudowanej pawilonem handlowym, przy czym ok. 85% powierzchni nieruchomości dotyczy działek zabudowanych budynkami mieszkalnymi.

Wreszcie w ocenie pozwanej Sąd drugiej instancji dopuścił się naruszeń prawa procesowego na skutek braku odniesienia się do zarzutu apelacyjnego braku po jej stronie legitymacji procesowej biernej.

Lektura uzasadnienia zaskarżonego wyroku nie daje podstaw do podzielenia tezy skarżącej - przy uwzględnieniu przedstawionej przez nią motywacji - że wniesiona skarga kasacyjna jest oczywiście zasadna w rozumieniu opisanej wyżej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Przede wszystkim w ramach tego wniosku nie zostało wykazane, że zaskarżony wyrok jest oczywiście nieprawidłowy. Sąd drugiej instancji wyjaśnił, z jakich przyczyn przypisał pozwanej przymiot legitymacji biernej w tym procesie (k. 717-718), a także odniósł się do zarzutu apelacyjnego dotyczącego wysokości wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości gruntowych (k. 718).

Z omówionych przyczyn Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji, na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania kasacyjnego orzeczono na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. art. 99 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c. i art. 398²¹ k.p.c., w zakresie zaś odsetek, opierając się na art. 98 § 1¹ k.p.c. w zw. z art. 19 ust. 1 i art. 31 ustawy z dnia 9 marca 2023 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 614) oraz przy uwzględnieniu § 2a rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (jedn. tekst: Dz. U. z 2021 r., poz.

2324). Zasądzone koszty obejmują wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według stawki minimalnej (§ 2 pkt 8 w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych – jedn. tekst: Dz. U. z 2023 r., poz. 1935).

(E.C.)

(r.g.)